

ТУРИСТИЧЕСКИ МАРШРУТИ

Първи маршрут: с. Ягодина – връх „Свети Илия”

От центъра на с. Ягодина се тръгва на изток и след около 2:30 часа се стига до мраморния връх „Свети Илия” около 1600м. На югозапад от връх „Свети Илия” на около 400м се намира малкият връх „Ушите”. Много хора бъркат връх „Свети Илия” с връхчето „Ушите”. Дори и в някои туристически карти има объркване на върховете. На самия връх „Свети Илия”, който има продълговата овална форма, в посока запад-изток е имало стар манастир и крепост. Страните от север, запад и юг са отвесни и скалните отвеси достигат до 600м. Ако се вгледаме по-внимателно, ще открием останки от керамика и зидове от стените на крепостта, които са във формата на волове около върха.

Под върха се намира и най-старата от геоложко време „Орлова дупка”. Родопското население, живеещо по течението на река Вьча, посрещна турските поробители с решимостта да се сражава до последна капка кръв. Срещу родопчани настъпват ордите на Ибрахим паша. Първото голямо сражение става при крепостта Беатос до с. Беден. Главен войвода на българите е Гордьо войвода. В многодневното сражение завоевателите претърпяват сериозни загуби. Крепостта не се предава. След пълната обсада една нощ Гордьо войвода пуска огладнелите и настървени кучета-вълкодавци през тайния вход срещу турските стрелци. Триста едри овчарски кучета разкъсват обсадата и войводата повежда борците към скалите около с. Триград. Преданието съобщава, че боят около Гьоврен продължава 14 дни. В околните скали и пещери намерат приют и спасение голям брой жени, деца и старци. Ибрахим паша пада убит, а Гордьо войвода е ранен. Българите се оттеглили към с. Триград и с. Ягодина. Гордьо войвода потегля към Попина лъка, но от раните си умира. Все още всички крепости не са превзети. Остава твърдината-манастир и крепост „Свети Илия”. Боят се води за всяка педя земя. Падат първите стени и ровове в ръцете на поробителя. Идва ред и на Божия храм. Монасите решават да запазят книжнината, иконите и църковните прибори в Орлова дупка, която се намира в отвесните скали. Спускат най-младия монах, но въжето не достига до пода на пещерата. Всички монаси режат дългите си коси и наплитат въжето. Така спускат сандъците, а монахът ги затрупва с пръст. За пазители на ценностите остават само орлите, които гнездат в пещерата. Манастирът бива превзет и разрушен.

Разгневените турци остават изненадани, че не са покорили цялото население. Много хора се скриват в Ягодинска пещера. По-късно биват открити и по жесток начин умъртвени чрез задушаване с пушек.

На североизток от връх „Свети Илия” се намира и пропастната пещера „Хаджийска робка”. В малкия овал, намиращ се в склоновете на връх „Свети Илия”, в основата на скален венец се чернее отворът на пропастта „Хаджийска ропка”. От нея лъха влажна прохлада, смесена с мирис на здравец и мъжество. До отвора на пещерата вдясно се виждат останките от олово, забито в скалата. ”Оловните късчета” ни разкарват за страшната драма, разиграла се на това място. Двама младежи били хванати от местните през 1945 г., били малтретирани и застреляни от упор на това място. След това ги хвърлили в тъмното гърло на пропастта „Хаджийска робка”. Младежите са от с. Солища до с. Гела.

С помощта на добър инструктор по спелеология и малка тренировка всеки турист-любител на силните усещания с нормална психика, може да посети този обект на природата. След организирането на системата за спускане можете да потеглите надолу по отвесните скали на пропастта по начин рапел с помощта на Вашия водач. Необходимо е само да изпълнявате указанията му и да

заемете правилна стойка. Така ще слезнете по 55 метровата пропадна стена. След като достигнете каменния конус, пропаднатата пещера продължава с наклонена галерия и малко езерце. Дъното на галерията е запълнена с малки скални късове. Преди езерото можете да откриете двата скелета и една дъска-табела, на която пише: „Тук ...през 1965г влезе Санчо от с. Ягодина и откри два скелета” Как ли е влязъл Санчо, като не е пещерняк? Каква сила е накарала този Санчо да слезе в тази пропаст? На тези въпроси Вашият инструктор ще Ви отговори и ще Ви запознае с начина на слизане на Санчо. Излизането е със самохвати и допълнителна осигуровка. Излизате на повърхността, но оставате без сила. Отпочивате малко, подреждате Вашите впечатления и заредени с малко емоции, тръгвате обратно за с. Ягодина.

Разкажете на Вашите близки как и къде сте ходили, а може и да сте слизали до нови светове, светове на мъжество, величие и красота. Всичко това може да преживеете, ако се насочите към правоспособни структури-спелеолози.

От темето на най-старата скална повърхност на връх „Свети Илия” се откриват величествени панорамни изгледи. На запад се виждат връх Виденица, връх Боздаг, Пирин. На север се открояват Чернатишкият дял с върховете Голям и Малък Персенк, билото на Стара планина с връх Ботев. На изток човешкият поглед опира до Перелишкия дял с върховете: Перелик (2191м), който е най-високият връх на Родопите, връх Широколъшки Снежник (Карлък) и цялата верига от върхове. В близък план се вижда най-близкото селце Ябланово. На юг виждаме метността Черешово и долината на Корудере, а над тях местността Башиш. По наляво, на югоизток се издига обраслият с вечнозелена иглолистна гора връх Дурдъга. Върхът е бариерата на Мурсалския чай в този район.

За да видите върха и пещерите и чуete за легендите, преданията и историята на с. Ягодина и околните селища, е необходимо да ангажирате специално подготвен планински водач, който да проведе прехода и Ви разкаже всичко това. Маркировката на маршрута е обозначена със син цвят.

Втори маршрут: хижа „Тешел”-хижа „Орфей”

Маршрутът е с продължителност около 3 часа. Със специално подготвен водач се тръгва от х. „Тешел” на север и се стига до разклона за с. Ягодина, Доспат, с. Триград и Девин. Продължава се в посока за град Доспат, стига се до язовирната стена на язовир „Тешел”. От стената свиваме надясно в посока север. Движим се все на север към хижа „Орфей”. Маршрутът минава през резерват „Кастракли” и по каньона на река Извора. Резерватът съхранява девствена вековна гора от черен бор. Боровите дървета нямат изразен връх и наблюдавани от далеч, приличат на огромни чадъри или тропични дървета, кацнали на отвесни скали. Резерват “Кастракли” се намира в землището на с. Борино. По-голяма част от горите са на средна възраст повече от 200 години. Установените съобщества са общо 4 на брой. Флората е запазила оригиналния си облик. Регистрирани са 337 вида висши растения. Тук се срещат 25 растителни вида с природозащитен статус. В резервата има ендемитни и реликтни растения като: румелийски трахелиум, каменоломка, урумов кривец, силивряк и други. В резервата има добри условия за развитието на фауната. Тук има: скален орел, глухар, лещарка, планински кеклик, златка, белка, кафява мечка, вълк, дива коза и други.

В резервата през май и юли се срещат много видове пеперуди. Маршрутът следва трасето на пътя срещу течението на реката и предоставя възможност за наблюдение на уникални гледки. През пролетта и началото на лятото, туристите по каньона на реката могат да наблюдават и да се любуват на виолетово-син цвят на Орфеевото цвете (силивряк). Достигаме до чешма вляво, правим кратка почивка. Продължаваме на север. Отляво виждаме нова маркировка в зелен цвят. Този маршрут идва от Дяволския мост и достига до х. Орфей. Оттук до хижата двете маркировки са успоредни. След около 20мин. Достигаме до разклона за с. Борино и х. Орфей. Вляво са стопанските сгради. Подминаваме още две кръстовища и достигаме до хижата. Тя е на 1118 м. надморска височина и се намира в Девинската планина.

Маршрутът е с червен цвят.

Трети маршрут- хижа „Тешел”- връх „Св. Илия” с. Ягодина

Хижа „Тешел” е на водослива на реките Въча (Буйновска) и Триградска, под язовирната стена и е на 850 м. надморска височина. Намира се отдясно на шосето с. Девин- Триград. Хижата се стопанисва от туристическо дружество „Родопея” с. Ягодина и е част от международния маршрут Е8. Маршрутът се преминава за около 5 часа. Той е удобен за преминаване и в обратна посока. Тръгва се от х. Тешел в посока юг-запад старата сграда на хижата. С няколко S-ови завоя се изкачваме до хоризонтална пътека. Отначалото вървим през букова гора, а след това през борова. По тази пътека вървим около 500 метра и достигаем до кръстопът. Оттук започваме изкачването. Пътеката е по било. След първото изкачване достигаем до седло и голяма тераса с поляна. Отново започва изкачване и движение по било. След около 40 минути достигаем до равна открита местност. Тук трябва туристите да внимават да не загубят маркировката, а тя прави завой наляво. Продължаваме да се движим по червената маркировка и достигаем до местността Гьовренски арман. Тук на огромна поляна има построена беседка за почивка, а до нея има и питейна вода. След кратката почивка, водачът може да ви покаже две малки пещери. Вховете са обрасли със силивряк т.е. Орфеево цвете.

Продължаваме в посока юг и излизаме на седло и обширно открито било. В най-ниската част на седлото има и кръстопът. Вдясно, на метален стълб за високо напрежение има синя маркировка и указателна стрелка за връх Свети Илия. Тръгваме по тази маркировка и след около 30-40 минути достигаем до върха. Вляво до върха има площадка и беседка за почивка. Оттук до самия връх е изкачване. Вляво и вдясно могат да се видят и основите на крепостните стени. Продължаваме още 10 минути и достигаем до самия връх, от който се откриват обширни приказни панорами.

След кратка почивка и оглеждане на панорамата се връщаме обратно до седлото с червената маркировка от международния маршрут Е8. Ако сте с планински водач и той знае преките пътеки, може да тръгнете направо за с. Ягодина. Тръгваме на югоизток по червената и синя маркировка и достигаем до местността Ябланово. Тук е имало старо тракийско селище. От начало на тази местност вдясно, се отделя синята маркировка за с. Ягодина. Посоката вече е югозападна, движим се по коларски път и по билото. Вляво остава изоставено Дивото гробе. Още 15 минути и сме в село Ягодина. Тук туристите могат да нощуват и да изкарат една незабравима вечер и ако им е харесало, могат отново да се върнат в селото.

Четвърти маршрут: Ягодинска пещера - с. Ягодина - с. Триград - 3.30 часа

След като разгледахме бисера на подземния свят на Родопите - Ягодинската пещера, се тръгва на североизток - изток по шосето за с. Ягодина - Девин. Изминаваме около 150 метра и вдясно се отделя пътека, накичена с много различни по стандарт и правила табели и маркировки. На пътеката са изградени две панорамни площадки. Още в началото на пътеката след пресичането на река Корудере достигахме до малък скален откос на който има различни фигурки и знаци. Оттук е минавал и старият Римски път. Оттук е минал и хайдутинът поп Мартин. Ограбил турската хазна, поел за сърцето на Родопите. Натоварил три товара злато на три коня, минава до Дяволския мост, Долните ливади и по Римския мост се отправил по нашия път. Турската потеря скъсява разстоянието и поп Мартин бил принуден да остави част от товара около пътя. За да отбележи точно къде е оставил товара си, той направил карта във вид на змия с три дървета. Змията е пътят, а дърветата са трите върха - Дурдъга, Кабата и Гроба. Продължаваме по пътеката и достигахме до първата панорамна площадка с пейка и беседка. От тук се откриват снагата на връх „Свети Илия” на север, Тепе баир и Високата бърчина и на югозапад върховете пред с. Гела. Долу в ниското се вижда реката, разрязваща мраморната гръдна планина, а асфалтираният път следи реката и криволичи около нея, за да излезе от Буйновското ждрело. То е най-дългото в България и е най-красивото. Продължаваме по старата пътека и достигахме до големи открити пространства с карстови образувания, въртопи и кари. Оттук се виждат Горна Каранска и няколко пещери под връх „Свети Илия”. След около 10 минути излизаме на открито било. От него, долу вляво, се вижда с. Ягодина. Тръгваме по билния път вляво, а вдясно е пътят до м. Черешово и Проходната пещера на река Корудере. По пътя достигахме до с. Ягодина. След кратка почивка потегляме на юг под червената маркировка и достигахме до кръстопът. Вляво от пътя е м. Ябланово, вдясно е нашият път за с. Триград. Минаваме покрай ниви и ливади и достигахме до скален венец. Вляво от пътеката на около 100 метра се намира Адемовата дупка - пещера с формата на свредел (спирала). Изкачваме стръмната пътека и излизаме на много красива долина. Оттук се открива величествена гледка в посока север, изток и запад. Много добре се вижда връх „Свети Илия” и пътят до него. Също се вижда и част от с. Ягодина. Върхът зад нас е Дурдъга, който по нататак в посока югоизток се нарича Стенето. Продължаваме изкачването, което е леко, и преминаваме през няколко големи и внушителни въртопа, приличащи на стадиони с високи стени и равни дъна. Достигахме брега на най- големия въртоп и тук се появява коларски път, който е перпендикулярен на нашия. Вляво има червена маркировка, но този път много заобикаля. Ние се движим направо на юг. След около 20 минути излизаме на било и открита местност. Тук правим кратка почивка и отново тръгваме на юг-югоизток. Достигахме до дере и широк коларски път с червена маркировка. Този път е удобен за коне и конен туризъм, а ние с Вас продължаваме в посока с. Триград. Не след дълго достигахме до остър завой на коларския път. Оттук до с. Триград е само слизане надолу. От самия завой на изток се виждат върховете Карлък и част от Перелишкия възел. Много добре се вижда каньонът на Чаирска река и терасите на Чаирските езера. След около 1.5 км достигахме на разклона за пропаднатата пещера „Дяволското гърло”. Ние продължаваме по коларския път за с. Триград и само след 30 минути сме в него, а за „Дяволското гърло” се отделя пътека. Ако има време, може още същия ден да посетите благоустроената пещера.

Пети маршрут: х. Триградски скали - х. Тешел - 5 часа

От хижа Триградски скали (1250 м. н.в.) тръгваме на север по асфалтирания път в посока Девин. Достигаем до понорната пещера „Дяволското гърло”, което местните хора преди много години са наричали „Харлог” - „Клокотник”. Тази пещера е благоустроена с изкуствен вход, а пред него има паркинг. Естественият вход е превърнат в изход. Цялата река влиза в пещерата и образува 46 метров водопад. Водата в долната част на водопада се разбива на дребни капчици и като пушек едната част се издига нагоре към повърхността на входа. Много голям ефект се получава, когато отделни лъчи проникват в пропастта и разрязват мрака. До отсрещната скала се очертава многоцветна слънчева дъга с всички спектри цветове. Долната част на водопада пада в дълбоко езеро. До тук може да се дойде по вода с гумена лодка. Така водата поуспокоена навлиза в Голямата зала, която е с размери на футболен стадион. Реката продължава надолу през един много тесен каньон, но оттук нататък могат да проникват само спелеолози със специална техника. Следват: Малката зала, Прилепната галерия с най- много прилепни колонии и брой прилепи в българските пещери, Балконите, Малкият водопат и Сифонът. Пещерата е изследвана от пещерен клуб „Студенец”. В изследванията са взели участие: Димитър Райчев, Стойчо Иванов, Димитър Събев, Славейко Джубаров, Александър Дойчеков, Тодор Тодоров и Георги Райчев. През 1970 г. е проведена републиканска експедиция за изследване на частта запълнена с вода. При опит за преодоляване на водния сифон загиват водолазите Асиана и Евстатий. Туристическият път минава през изкуствения вход, Голямата зала и по бетонни стълби се излиза от естествения вход на „белия свят”. Местните хора разказват, че оттук е слязъл Орфей, за да търси своята Евридика, а траките са хвърляли своите починали вождове заедно с млади момичета, да продължат своя живот на другия свят.

От „Изхода” тръгваме обратно към с. Триград и само след около 120 метра вдясно се отделя туристическа пътека за с. Ягодина и Ягодинската пещера. Тръгваме по пътеката и следим червената маркировка. Изкачваме се до Седлото и стигаем до коларския път Триград - Ягодина. Тук се намира и карстова долина, която е открита и обрасла с най- различни билки и треви. На 50 метра от пътя е ръбът на Триградското ждрело. След кратка почивка за нормализиране на пулса, потегляме за с. Ягодина и х. Тешел. Движим се по широкия път и достигаем до много остър завой. Оттук се вижда панорамна гледка към Чаирските езера и Перелишкия дял. Продължаваме по пътя, а вляво се издига връх Стенето, който на север се нарича Дурдъга. В този район има много разнообразна флора. Тук е ареалът на Мурсалския чай. Достигаем до дере, превърнато в рампа. От самия завой тръгваме по туристическа маркировка, която не е добре маркирана. Изкачваме се на билна поляна и продължаваме на север през гората. На тази поляна може да видите едно голямо многообразие от билки през трите сезона. По пътеката ще видите различни по цвят маркировки. Минаваме през поредица от въртопи и достигаем до скалния венец, до нивите и ливадите на с. Ягодина. Оттук се виждат панорамни гледки на изток, север и запад, а на юг остава връх Дурдъга. На изток е м. Ябланово – старо тракийско и славянско селище, на север издига чело вр. „Свети Илия”, наричан от някои автори „Камъка”, а на запад остава м. „Черешово”, вр. „Виденица” и село Гела. Тръгваме вдясно по добре оформена пътека между кари. Под нас е Адемовата пещера. Слизаме до голямата тераса и излизаме до заслон за почивка в края на ливадите. От разклона до заслона посоката е източна, сега тръгваме на север и след малко изкачване излизаме на коларски път. Продължаваме между няколко малки върха и достигаем местността Ябланово. Вдясно се виждат овчарници и туристическа вила „Иглика”. Така също се виждат

огромни въртопи и открита карстова долина. Достигаме до кръстопът, вдясно е за вила „Иглика”, а вляво за с. Ягодина със синя маркировка, а ние продължаваме напред на север за х. Тешел. По този път се виждат две маркировки- синята е за връх „Свети Илия”, а червената за х. „Тешел” и е част от международен маршрут Е8. По този път достигаме до билното седло и отклонението за синята маркировка за връх „Свети Илия”. Оттук до хижа „Тешел” маркировката е само една и то червена. Слизаме по коларски път, който минава през иглолистна гора и достигаме до местността Гьовренски харман. До беседката за почивка има чешма с питейна вода и корито за поене на животните, които пасат около тази местност. За отбелязване е, че само тук има вода, тъй като местностите са карстови полета, която дори и в най-горещите месеци не намалява и не пресъхва. Близко до водата има и две малки пещери, а входовете им са обрасли със силивряк (Орфеево цвете). Това цвете, хербаризирано, след 7-8 години поставено във вода и почва продължава да расте и да се развива. Отново тръгваме на север и излизаме на коларския път, който свършва до ливадите. Оттук нататък се движим по пътека и излизаме на било. Достигаме до открита метсност и свиваме вдясно. Тук трябва да бъдем по- внимателни, за да не изпуснем маркировката. До х. Тешел е все слизане, на места с по-малък наклон, а на места с по-голям.

Шести маршрут: Южнородопска екопътека

Продължителността на маршрута е 2,30 часа.

Тръгва се от Ягодинската пещера или от с.Ягодина и се стига до река Хайдушки дол. Тази река е ляв приток на Буйновска река. След като сме разгледали по-голямата част от Буйновското ждрело, тръгваме срещу течението на река Хайдушки дол. Преминаваме през Буйновска река, тъй като мостът е паднал и тръгваме по пътеката. Изкачваме се до полянката, на която е обособена площадка за почивка и отпих. Продължаваме на северозапад и достигаем до реката. Чрез едно дървено мостче достигаем до основата на водопада, но след като го разгледаме се връщаме обратно около 30 метра и тръгваме по изградените съоръжения: стълби и мостчета. Изкачваме се до една пещера, разглеждаме я и тръгваме по пътеката . След около 15-20 минути сме на природния феномен „Дяволския мост” . Водата се превира между скалите . Мостът е висок около 46 метра. Ширината на отвора е около 3- 4 метра. Сводът, който свързва двата бряга е дълъг около 4-5 метра и широк 2 метра. През него е трудно да се премине от единия бряг на другия, ако човек не разполага с алпийска техника. През моста могат да минат свободно само дяволите, разказват местните хора, за това и носи тяхното име. Мостът се намира в пусто и диво място. Цялата метност е обрасла с вековни смърчови гори. Ждрелото на река Хайдушки дол е истинско чудо на природата и заслужава да се види. Цялото ждрело е обрасло с Орфеевото цвете, но най-много има на и около „Дяволския мост”. По-нагоре вдясно се вижда нова маркировка за хижа Орфей.

След разглеждане на природния мост, продължаваме нагоре по добре оформената пътека и достигаем до беседката за почивка . Тя е на поляна до реката. След почивката потегляме вляво нагоре и се движим в южна посока. Достигаем равна местност и след голямата поляна свиваме вляво. Тази пътека е обрасла и трябва да внимаваме, за да не се изгубим. Продължаваме надолу по скален ръб и достигаем място удобно за панорамно наблюдение. Оттук се вижда връх „Свети Илия” с „Орлова пещера” . По-вляво се виждат „Еленината пещера” и северната част на връх „Свети Илия” . Ако имаме уреди за наблюдение и достатъчно време и късмет можем да открием някои от рядко срещаните се видове птици. Приключваме с приятното наблюдение и тръгваме надолу. Не след дълго достигаем пътеката, по която сме минали по пътя за „Дяволския мост” . Пред нас са навесът и пейките за почивка. Излизаме на асфалтирания път, като прегазваме водите на Буйновска река.

Седми маршрут: Дяволски мост - хижа Орфей – 4 часа

Тръгваме по природния скален феномен „Дяволския мост” в посока запад срещу течението на река Хайдушки дол. Достигаме до малка речна тераса, указателна стрелка за х. Орфей и дървен мост. На около 6-8 метра над моста на левия бряг на реката има малко каптирано изворче, което не пресъхва дори и през най-сухите месеци от годината. Прекосяваме реката по моста и тръгваме по разширената пътека нагоре към Тепе баир, а зад нас остава Високата бърчина. Изкачваме равнинна метност, през която минава коларски път. Продължаваме надолу по горницата между гората и ливадите и достигаме до беседка за почивка. На около 30 метра надолу, т.е на изток, през малък проход излизаме на скален венец с пещери. Разглеждаме една от тях и отново се връщаме на ливадите. Продължаваме по дерето и коларския път и излизаме на билото. Вляво е телевизионната кула, а ние продължаваме вдясно по коларския път надолу. Вляво е „Св. Георги” . Достигаме до местността „Водна кула” , която е превърната в туристическо селище. Свиваме вляво по път и пътека и излизаме до параклиса „Св. Георги” . Следваме маркировката по асфалтирания път и след 200 метра тръгваме надясно между ниви и ливади. Достигаме до най- високото било, което е обрасло с иглолистна гора. Подсичаме връх „Орела” (1472м н.в). Вдясно под пътеката е карстов район и има няколко пещери в този район. Вдясно остава и резерват „Кастракли”. Достигаме до река Извора, слизаем по пътя за Тешел и х.Орфей. Вдясно на скалите има силивряк (Орфеево цвете).

Траките в храма са изпълнявали религиозни церемонии, най-вероятно свързани с култа към Великата богиня-майка, нейния син-Слънцето и Орфей. Последователите на Орфей са посрещали изгрева на слънцето, подчертавайки предпочитанията си към слънчевия бог Хелиос. Според една от легендите за митичния певец, той предизвикал негодуванието на Дионис заради демонстративното преклонение към Хелиос. Богът на виното и веселието заповядал на сподвижничките, наричани басариди, да разчленят тялото на Орфей и да погребат късовете на различни места.

Според друг разказ това направили жени, недоволни, че Орфей ги лишава от мъжете им, които се събирали на тайни и непознати за тях церемонии. Дързостта им била наказана от боговете. Отчаяни, те започнали да издирват късовете от тялото на певеца. Открили само главата му, която плувала в една река и за чудо на всички продължавала да пее. Погребали главата, издигнали над нея голяма могила и я обявили за херон (свещено място в името на герой) . Периодично извършвали там религиозни церемонии в чест на Орфей. Когато убиват Орфей, всяка капчица от неговата кръв се превърнала в красиво цвете силивряк.

Продължаваме напред и след 10- 15 минути вляво виждаме няколко стопански сгради, вдясно чешма и кът за отдых. Продължаваме напред и достигаме разклона за Чакмакльдере (Кремъчно дере) .Още малко и достигаме х. Орфей, която е в метността Топлия извор и е на 1190 м. н.в. Хижата е пункт от европейския маршрут Е8.

Осми маршрут: с. Борино - Кемеров мост - 4 часа.

От детската градина на село Борино започва маркировката за Кемеров мост. Маркираният път е в посока седевер, покрай малката рекичка. Изкачваме се над селото и тръгваме по добре оформената пътечка, а не по шосето, тъй като много заобикаля. Тази пътека ни отвежда до седлото. Вдясно е пътят за хижа Орфей, а ние продължаваме по билната пътека вляво. Тук на открито място са построени няколко пейки за почивка. Продължаваме на северозапад през билната местност Кменица. След това слизаме до Чакмакълдере (Кремъчно дере). Близко до реката и над ливадите има кът за почивка. В тази местност археолозите са открили палеолитно находище, следи от първобитния човек от мустерската епоха и славянски некропол от 10-11 век. Продължаваме към „Партизанска поляна“. Това са обширни ливади с чешма. Вляво остава връх Вишката. След кратка почивка на големите ливади и поляна тръгваме на север към горско стопанство „Снежанка“. Вдясно остава връх Бански кладенец (1372 м. н.в). Движим се по дере с малък наклон и добре оформена пътека, която ни отвежда до река Черни дол и шосето за местностите Дженевра и Стамболиевото и разклона за хижа Орфей (с. Борино). На водослива има изграден кът за отдих. След отдиха тръгваме по течението на реката в посока изток-североизток. Маркировката е по шосето, което ни отвежда до разклона за хижа Орфей, Кемеров мост и Стамболиевото. Отдясно остава Катранджидере. От разклона по коларски път отиваме до долината на Девинска река и извесния Кемеров мост. Наблизо има дивечово стопанство, в което се отглеждат и размножават сърни, елени, диви кози, свине и други. Тук е водосливът на Катранджидере и Девинска река.

Величествена каменна дъга в тясното и пусто корито прехвърля реката. Това е Римският или наричан още Кемеров мост, както и Сводест мост. Личи си, че строителят му е бил голям майстор, математик и художник. От груби речни камъни без спойка е изидана голяма мостова дъга, ширина 3 м., дълга 30 м., височина 6 м. Тя е идеален полукръг, крепящ се на един ред камъни. Основите са положени върху двата скалисти бряга на реката с хоросанова спойка. През моста е минавал римският път за Пловдив, а до 1912 г. е минавала през него граничната линия, като западната му половина е била българска, а източната турска.

Според сведенията на историците мостът е от римската епоха, но според други той е творение на българските строителни школи. Пътят се е използвал от много години. По време на турското робство, този мост е служел за преминаване на многобройни султански кервани, който превозвали събраните данъци от Тракия и Родопите. Много са легендите и преданията за Вълчан войвода, който е взимал от турците заграбеното злато и храна и ги раздавал на бедните. По-късно пътят е бил изоставен, а днес са останали само следи от него.

Девети маршрут: с. Чала - връх Виденица - с. Буйново - с. Кожари - м. Портата - м. Башиш - с. Ягодина

От село Чала тръгваме на югозапад в посока на връх Виденица. В крайната южна част на селото по коларския път се изкачваме към малък заслон и чешма. Пътят е маркиран на едно място, там където пътят прави големи завои. Маршрутът напуска пътя и се движим по пътека. Отново маркировката пресича коларския път и тръгваме по него. След около 1 километър излизаме на равнинна местност с малко връхче, върху което има построена М-телска антена. Продължаваме по пътя, който с леки изкачвания ни отвежда до основите на връх "Виденица", вляво има чешма, чиято вода не пресъхва, а вдясно под пътя има и друга чешма. Тук се отделяме от коларския път и тръгваме по пътека, която ни отвежда до върха "Виденица" (1652м.). Върхът е с гранитно теме и е потънал сред иглолистни дървета. Под върха личат древни строежи, останки от крепост, градена с големи каменни блокове без спойка. Тук са открити фрагменти от керамика и мрамор от неолита и бронзовата епоха. Някои учени предполагат, че това е споменаваният от древните автори връх "Селмисос", на който се намирало второто по значение светилище в древния свят, посветено на Дионисий. Според старите автори на него са идвали Александър Македонски и Гай Октавий, за да научат от жрицата какъв ще бъде изходът от предстоящите им войни. Светилището е играло важна роля в живота на тракийското племе беси. Върхът има средишно положение във Виденишкия дял и е твърде обзорен, за това е наречен "Виденица". Около върха "Виденица" има седем реда окопи, останали от войните след 1878 година. На юг от него е преходната седловина, където се събирали хората на Мехмед Синап, преди да потеглят към Горна Тракия за грабеж. Тук станал и последния бой между тях и войската на бюлюкбашия Кара Ибрахим Мустафа, където загинал и самият Мехмед Синап. Според археолога К. Кисьов "Виденица" е светилище на майката на Дионисий. Върхът е огледен. На югозапад се вижда Боздаг, на запад - Пирин, а на север Персенк и част от гръбнака на Стара планина. На изток погледът ни вижда Перелишкия дял на Родопите, а на юг Каинчал. От разклона за връх "Виденица" - с. Чала и с. Буйново, поемаме в югоизточна посока за Тютюнджийска река. Отсечката е дълга 150 м. и е хоризонтална. Вляво и вдясно има иглолистна гора. В края на отсечката има открита местност, като вляво има колиба, а вдясно чешма. Откритата местност е покрита с папрат, мащерка, жълт кантарион и много дъхави билки. Движим се по коларски път. След чешмата поемаме в югозападна посока. Отсечката е дълга около 100 м.. Движим се по билен коларски път. Отстрани на пътя има много метличина, отделни хвойни и родопски билки. Пътят до Тютюнджийско дере е в посока югоизток и оттук до реката отсечката е дълга около 1070 м.. Отначало вляво има иглолистна гора от бор, а вдясно открита местност и начало на дере. Изминаваме около 270 м. и боровата гора преминава в открита местност, а след това отново преминава в борова гора, а в ляво начало на пътека. Следват два леса и достигаем до кръстовище - в дясно до м. Чавдар, а вляво околоръстен път за връх "Виденица". Вдясно се виждат две сгради-бивши мандри, а местността е Мандрите. Излизаме на ливадите и продължаваме на югоизток, като пресичаме река Тютюнджийска по дървено мостче. Продължаваме по коларски път за с. Буйново и местностите „Врътката” и „Чакаларе”. Коларският път преминава през стара смърчова гора.

Следващата е дълга около 550 м. и е в източна посока. Вляво е гора, а вдясно следва открита местност от ливади и гора. Пътя пресича две била и дере с поток. В края на отсечката, в ляво има две скални плочи. Две трети от отсечката преминава през смърчова гора. Ляво подминаваме плочите и излизаме на открита местност. Оттук започва и следващата отсечка, която е дълга около 700м. и е в югоизточна посока. В откритата местност вляво се намира чешма, а след нея голям земен откос, вдясно начало на път и скален откос. Движим се по коларски път през смърчова гора. На около 450м. от началото на тази отсечка достигаем до кръстопът за местността „Врътката” и в ляво за местността „Чакаларе”. Тук вдясно на отделно дърво има аптечка. Пресичаме кръстовището и достигаем до местността Чакаларе с огромни ливади.

Новата отсечка е в източна посока и преминава през ливади, като пресича Чакаларска река. В началото на отсечката, вдясно има чешма с много студена вода, а до реката вляво има още една чешма. Достигаем до гората и маркираният път сменя посоката.

Следващата отсечка е в посока югоизток. Тя е дълга около 800м. и минава през три открити местности и иглолистна гора. В края на отсечката, вдясно – начало на коларски път. Отсечката завършва с гора.

От началото на новата отсечка, която започва с открита местност и продължава до село Буйново, коларският път продължава по било. Тази отсечка е най – дълга – 3570м. и е в посока юг – югоизток. Още в началото, вдясно има три чешми, а местността е Живака. След отминаването на два малки могилищни върха, от двете страни на пътя, следва местността Ливадите. Вляво започва път, а вдясно има дълъг земен откос. Подминаваме високото напрежение и достигаем до кръстовище. Вдясно следва овчарник и военни съоръжения – окопи и бункери. Достигаем до първите къщи на село Буйново. Минавайки по маркирания път, достигаем до центъра на селото. Маркировката ни отвежда в източния край на селото до кръстовището за град Девин, село Кожари и Буйново. От източния край на село Буйново, след кметската сграда, достигаем до бетонния мост над Буйновска река и разклона за село Кожари и град Девин. Минаваме по моста в югоизточна посока за село Кожари. След моста вляво е футболното игрище. Продължаваме в тази посока 130°, а отсечката е дълга 380м; вляво е трансформаторът, а вдясно – сеновали и плевни. Преминаваме населеното място и достигаем до кръстопът и ливади. Вляво има големи камъни над 3м., голям земен откос и отделни камъни. В тази местност, която е поткрита, с ливади има мащерка и земни откоси. Скалите, които са около коларския път, са изградени от изветрял риолит, слюда, кварц и габро. Тази отсечка е дълга около 600м. и поддържа посока югоизток 130°.

Сменяме посоката на юг – 180°, отсечката е дълга 150м. и се движим в открита местност и ливади. Тук наблюдаваме гингир, равнец, мащерка, детелина, кантарион и още билки и дървета.

Правим завой на 90° и поемаме на изток. Ливадите продължават, като се сменят с гора и пасища. Тук има стотици – хиляди шурчета, които изнасят денонощно концерти. Вляво-начало на път.

Продължаваме по коларския път, като ландшафтът се мени много бързо – от гора, с ливади, пасища и ниви. Вдясно, на около 6м. под пътя има чешма със студена вода. Около водата е обособен кът за отдых с пейки. В тази околност има много папрат.

След около 300м. по коларския път достигахме до билото, на което има малко връхче, с няколко дървета. Има изградена площадка за почивка и наблюдение около върха. Подминаваме кръстопът, като се движим в югоизточна посока. Около пътя, преди гората от смърч и бор, има много див карамфил.

Следващата отсечка е по билен коларски път в посока югоизток и е дълга около 800м.. Отново ландшафтът е многообразен. Оттук вляво се вижда местността „Башиш”. Достигахме до Т-образно кръстовище, срещу което има изграден кът за отдых. Оттук вдясно се вижда бившият граничен кльон и заставата както и феноменалното течение на реката по живописните меандри. Меандрите са толкоз живописни, че имаш чувството, че водата на реката се движи на места в обратна посока. Всичко това се случва в обширни, тучни ливади.

Новата отсечка, която ни отвежда до с. Кожари и е в посока от 140° до 180°. Спускаме се по коларския път, който в началото минава през борова и смърчова гора, а след това през открита местност. Оттук се вижда китното село Кожари, което се е сгушило в долината на рекичката, като в кошница. Достигахме до началото на селото и църквата „Св. Георги Победоносец”. От църквата на село Кожари, която се намира в началото на селото, т.е. в югозападната му част, слизаме на асфалтирания път и тръгваме за центъра на селото в посока североизток. Отсечката е дълга около 550м., като минава през ливади и сгради. Вляво земен откос. Пресичаме проводник с високо напрежение. Маркировката е по главния път на селото. Достигахме центъра. Вляво е кметството на селото, а вдясно има магазин и ресторант.

Напускаме асфалтирания път и се движим по коларски път, отначало в североизточна посока, а след това в северозападна. Отсечката е около 220м.. Местността е открита. Вдясно е земен откос, а вляво начало на коларски път. Продължаваме да се изкачваме по пътя и след остър завой в посока югоизток, а след 100м. отново сменяме посоката на североизток.

Новата отсечка е дълга около 240м..Вляво има – гора, а вдясно обширни ливади и скална плоча. От лявата и дясната страна на пътя има ливади и чешми. Вляво има скални венци. Достигахме до кръстопът.

Тръгваме вдясно по коларски път, който минава през смърчова и борова гора. Вляво гората продължава, а вдясно има ливада и много папрат. Вдясно следват едно след друго скални откоси и скални полета. Пресичаме на високо напрежение. Вдясно освен ливади има гора и река. В края на отсечката вдясно започва начало на коларски път.

Напускаме гората и тръгваме в югоизточна посока. Отсечката е дълга 180м. и минава през ливади. Местността е Паласански азмаци.

След ляв завой поемаме в североизточна посока между ливади. На около 700м. по пътя пресичаме два потока. Вдясно има нива, оградена за предпазване от диви прасета. Вдясно – път и дървета, а в края на отсечката, ливадният ландшафт се сменя с горски. Тя е дълга около 400м.

Преодоляваме един десен завой и излизаме на билото. Местността е Каурчин гроб. От ляво и от дясно – ниви, а след 80м. навлизаме в гора от смърч. Вдясно започва коларски път. Посоката е източна и е дълга 220м.. Местността е Дългото блато.

Следващата отсечка ни отвежда до местността „Портата”. Посоката е североизточна и е дълга около 630м. Тази отсечка изцяло се намира в смърчова гора. Подлесът е от боровинки. Вляво има голям мравуняк. Пресичаме високо напрежение. Гората вече е смесена от бор и смърч. Вдясно има два коларски пътя. Местността е „Портата”. След маркировката пътят продължава и за местността „Башиш”.

От местността "Портата" по билен немаркиран път тръгваме наляво. Пътят минава между няколко върха и ни отвежда след около 1 час до местността "Башиш". Това са огромни поляни. От тази местност тръгваме на север към върховете "Гроба" и "Кабата". Вдясно се вижда връх "Дурдъга". Достигаме м. Черешево- старо тракийско селище. Тази местност е изпъстрена със сочни ливади. Прекосяваме ливадите, минаваме покрай стопанските сгради и достигаме чешмата в най- долния северен край на ливадите и малката рекичка "Корудере". Тази рекичка е пробила мраморната скала и е образувала "Проходната пещера", дълга 36 метра. От западния отвор на пещерата, който завършва със 7-8 метров водопад, се вижда с. Чала. Този изглед е много красив през нощта. След разглеждане на пещерата можете да отидете до Ягодинската пещера, като се хване левия път, но за с. Ягодина най- бързо се отива по десния път зад помпената станция.

Десети маршрут: гр. Девин -м. "Калето"- Кемеров мост- х."Орфей"- резерват "Кастракли" - с.Тешел

гр.Девин-м."Калето"-1.20часа
м."Калето"- Кемеров мост-2.30часа
Кемеров мост- х."Орфей"-2.30часа
х. "Орфей"-с.Тешел-1.30часа

От гр. Девин до местността "Калето" се отива по шосе, което върви по левия бряг на Девинската река, а след това по екопътека. Минаваме покрай 4 от минералните извори на Девин, завода за бутилиране на минерална вода с прочутите минерални басейни, намиращи се в м. "Струилица". След 80 минутно вървене достигаем до местността "Калето", което представлява останки от крепост, разположена на висока скалиста чука. Стената, която била надвесена над дълбока урва, сега е запазена от части от източната страна. Строена е вероятно през 8-9-10 век, отломени камъни, споени с бял хоросан и била широка 1,5 м. Освен зидовете, които личат, още са намерени части от копия и железни стрели. Оттук, продължавайки перпендикулярно на дефилето на р. Девинска, по пътя след около 15-20 минути се стига до изумрудено зелена поляна, покрита с дъхави билки и красиви цветя. Намираме се в местността "Лъката". Западният край на ливадата има вила и беседка, на която можем да починем преди да започнем изкачването към Кемеров мост. След кратката почивка тръгваме по една стръмна пътека на юг. След около час пристигаем до една наклонена ливада, където пътеката се губи за малко. Като се обърнем, пред нас ще се открие великолепна гледка към Девин. Ако разполагаме с бинокъл, можем да видим и мястото за популация на диви кози, муфлони и елени-лопатари на държавна дивечовъдна станция "Извора". Намираме се в местността "Станилово бърдо". Минаваме покрай чакало за следене за животни, направено от ловна дружинка "Девин". След около 20 минути стигаем до кръстопът. Ако поемем наляво, след около 40 минути ще стигнем до т. нар римски мост "Кемера". Наричат го римски, защото според някои изследователи датира от римско време, кемеров, т.е. сводест, сводообразен. Той е едносводест, дълъг 30, широк 3 и висок 6 м. Прехвърлил е като лък Девинска река и здраво се държи с двата си края за скалистите ѝ брегове. Изграден е без хоросанова спойка в основите. Правилно наредените речни блокове очертават снагата му. Високата част на дъгата горе се крепи само на няколко полуобработени четвъртити камъни. Строителят му навярно е бил голям архитект и инженер, защото с математическа точност е закрепил устоите му така, че мостът се е запазил през вековете и е в хармония с околната природа. През моста е минавал римският път за Филипи, а до 1912 г. е част от граничната линия и западната му половина е била българска, а източната турска. Вторият вариант е да поемем надясно, където можем да се спуснем през една стръмна пътека и след около 1 час ще стигнем хижа "Орфей" или да заобиколим по пътя, с което маршрутът ни ще се удължи с още 30 минути. Хижата разполага с 42 места като: 1 стая с 2 легла; 2 стаи с 3 легла; 2 стаи с 5 легла; 4 стаи с 6 легла; 2 бани. Цена на 1 легло - 6 лв. Тук спираме за почивка, за да обядваме и след като отпочинем продължаваме към с. Тешел. След около 30 мин. стигаем до стари обори, където има разклонение-единият вариант е да тръгнем към с. Тешел а другият е към с. Борино. Поемаме наляво към с. Тешел. Тръгваме по стар коларски път. Минаваме през резервата "Кастракли". Разположен е по поречието на Малка река и Кобирино бранище в землището на с. Борино на надморска височина 1000-1200 м. Релефът на резервата се отличава със стръмен силно пресечен характер. Най-високата му точка е 1291,3 м., а най-ниската 911м. Територията на резервата е прорязана с множество дерета, вливащи се в преминаващата през него река. Обхваща територията от 124 хектара, върху която се съхраняват едни от най-запазените и неповлияни от човешката дейност гори от черен бор. Значителна част от тях са на възраст над 200год., а запасът от дървесина е от 250 до 535 куб. м. на хектар. Отделните индивиди от черен бор достигат до 50 см. в диаметър и височина над 30м. Освен черен бор, в резервата има и петно от бук и габър, чиято възраст е 60 год. На няколко места има участъци от бук. Флористичното разнообразие на защитената територия се допълва от наличието на 337 вида висши растения, сред които много редки и ендемитни видове. Към резервата е обявена и буферна зона с площ 120,1 хектара. Обявен е за резерват: "с цел запазване девствения характер на вековната черборова гора (Pinus nigra) и красивия природен пейзаж" В резервата се срещат редица ендемитни и реликтни растения, както и 156 вида лечебни. Тук се среща "Орфеевото" цвете-силвиряк

(*Haberlea rhodopensis*)- многогодишно растение с тъмно зелени назъбени листа, цветовете му са виолетови. Расте по варовиковите скали. То е балкански ендемит, остатък от древна флора, устоял на промените през ледниковите периоди. Легендата разказва, че е поникнало от кръвта на Орфей, когато вакханките го убиват. Ако е хербаризиран и след това потопен във вода, силиврякът отново се съживява. Други представители на флората са: алпийски повет (*Klematic Alpina*)- многогодишно тревисто растение с катерливи стебла, залавя се с листните дръжки за храстите и иглолистните дървета. Този вид е защитен у нас и включен в Червената книга. Родопско омайниче (*Geum rhodopaeum*)- расте из влажните планински ливади, цъфти с ярко оранжево- червени цветове. То е български регионален ендемит. Фауната е представена с многообразие от животни, много от които са с национално, европейско и световно значение- мечки, глигани, сърни, елени, муфлони, диви кози, глухари, скалолазки, орли, сови, зайци и други дребни хищници. Муфлоните се предвиждат и скачат с голяма ловкост. Живеят най-често на стада, предвождани от някоя по-възрастна женска. Мъжките често заемат определени територии, които маркират със специални жлези в основата на рогата си. Хранят се с всякаква храна от растителен произход- трева, храсти, мъх, лишей, корени. Успешно са климатизирани на много места, включително и в България. Глухарят е вписан в Червената книга на България като застрашен вид. В послените години по данни от преброяванията, числеността на вида у нас е около 2000 птици. Ловен обект е с ограничен режим на ловуване. След около 1-1.30 час пристигаме в с. Тешел което се намира на 7км от х. Орфей (името му произлиза от "атеш-ел"-огнен вятър). То е работническо селище, състоящо се от горско стопанство, дървопреработвателен цех, ВЕЦ. Закътано е при водосбора на реките Буйновска и Триградска, сред високи до небесата скали в малко, колкото обикновен площад котловинка, в която течението, образувано по речните долини, раздува топлината от напечените скали и се образува горещ огнен вятър. Тук можете да останете в хижа "Тешел" .

Пещери за екстремн туризъм в землището на с. Ягодина

1. **Ягодинска пещера**- намира се между с. Ягодина и с. Буйново, на десния бряг на Буйновска река (р. Вьча).

Пещерата е с два изкуствени отвора- вход и изход и един естествен вход. Тази пещера е на три етажа. Освен благоустроения туристически маршрут, който се намира на третия етаж, има още два маршрута с различна сложност за туристи.

Първи маршрут: Маршрутът, който започва от естествения вход, продължава по първия етаж, като се преодоляват блокажи, теснини и камини. Достига се пропаст и се слизат в нея по начин „рапел”. Правим посещение на част от третия етаж, като минаваме през Лагера, наблюдаваме „леопардова кожа”, блокажи, кари, пещерни бисери, калцитни кори, „Сова”, „Крокодил” и още много други. Водачът ще ви покаже местната „зооградина” с пещерни обитатели. Излизаме на туристическата пътека и по нея излизаме на изхода. Този маршрут е по- сложен, труден, но с по- големи екстремни изживявания.

Втори маршрут: Тръгваме по туристическата пътека на третия етаж и достигаем 550 метър. Това място се нарича „Разклона”. Отделяме се вляво от благоустроената част на пещерата. Преодоляваме първия блокаж и излизаме до „зооградината”. По-нататък вляво е „Празният гроб”, който прилича на гроб, но е стойка за уреди, измерващи климата в пещерата. Продължаваме напред, като достигаем големите глинени пасажи. Провираме се през „Фосфорната” зала лазешком и чрез патешко ходене. Изкачваме се и преодоляваме голямото „Срутище”. Долу до отсрещната мраморна стена виждаме лежащия “Крокодил”. По-нататък посещаваме градината с пещерни бисери, леопардова кожа, кари и синтрови кори. Минаваме покрай “ледените” образувания „Китайската стена” и мястото на сбъднатите желаниа. Така неусетно достигаем до „Лагера”. Тук правим почивка и малка закуска. Разказват се истории и спомени за първата десетдневна подземна пещерна експедиция.

Разглеждаме основата на пропастта и поемаме към южния участък. Правим 4-5 метрово изкачване и се озоваваме на Втория етаж. Групата се събира и потегляме вдясно. След кратък преход достигаем до „Камината”. Изкачваме 4 метровия отвес и с помощта на двама водачи се озоваваме в междинен етаж. Имаме още няколко препятствия и се озоваваме в залата с кристалните езерца. Тук можете да опитате бонбоните „Снежинки”. Не след дълго достигаем туристическата пътека близо до „Акулата”. Тръгваме по туристическия маршрут и излизаме на изхода.

2. Санчова дупка- Тази пещера се намира на десния бряг на Буйновска река, на самия разклон с. Ягодина, Ягодинска пещера (с. Буйново), Девин (Доспат). Само на 30 метра от разклона в посока с. Ягодина вдясно има малка едва зебелижима пътека, която ни отвежда след 20 метра в основата на скален венец. Срещу голямо смърчово дърво зее отворът на Санчова дупка. Отворът не е много голям, но е достатъчен, за да се влиза свободно през него в пещерата.

Тази пещера се нарича Санчова по името на откривателя ѝ - Санчо. Не е благоустроена, не е осветена и се използва за екстремн туризъм.

В началото пещерата няма образувания, тъй като се получава мразово изветряване и вследствие замръзването на скалата тя се руши на малки късчета и затова няма образувания, но само в началото в първите- 6-7 метра. Навътре в пещерата има достатъчно образувания, които да заинтригуват посетителите- туристи.

Веднага след началото, пещерата се разширява и се развива в посока юг. Продължаваме напред, достигаем „Голямата зала”. Вляво в малка ниша в ниското се вижда малка дупка- канал, изкопана от проучвателите на пещерата през 60-те години на миналия век. В тази зала има много глина. Разглеждаме тази част от пещерата и се връщаме обратно до нишата с дупката- канал. Лягаме по корем на пода и с лазене изминаваме около 6-7 метра. Отново галерията се разширява, ние се изправяме и продължаваме напред. Движим се по основната галерия. Тук трябва да се внимава когато излизаме, защото галерията продължава, а един скален ръб хвърля сянка и низкият изход не се вижда и го подминаваме. Често туристите не внимават, нямар навик да слагат белези за ориентир. Когато ги поставяме, те трябва да водят към изхода, за да не се губим.

Преминаваме през голям блокаж, последван от галерия и достигаме до огромна зала. Тук човек може да изгуби представа за реалността. В източната част на залата можем да открием кристална река дълга 6-7 метра. Разглеждаме залата и тръгваме обратно, като избираме за водач- турист от групата. Така този човек или ако са няколко, ги поставяме в ролята на ръководители, поемащи отговорност за успешното излизане на групата.

След излизане на туристите на светло, може да се проведе конкурс за най- изцапан с глина.

3. Проходна Корудеренска пещера- Тръгваме от центъра на с. Ягодина за Проходната пещера. Имаме два варианта- през стопанския двор или по маркирания път за Ягодинската пещера. Тръгваме през стопанския двор, а ще се върнем по другия път. И така, тръгваме на юг покрай малката рекичка, подминаваме хотел Ягодина, семейна квартира „Снежана” и достигаем до стопанския двор. Следим пътя, който пресича двора в посока югозапад и излизаме на билото идващо от връх Дурдъга. Пред нас вдясно е помпената станция за питейна вода на с. Ягодина. Местността с обширните ливади, на юг от билото на което сме, се нарича „Черешово”. Това е старо тракийско селище. Рекичката, която минава през тази местност е Корудеренска.

Продължаваме към най- долната, т.е. северозападна част на ливадите. Слизаме надолу по коларски път и достигаем коритото на реката. Вляво остава чешма, която се използва и за водопой на животните.

Реката през лятото и сухите месеци пресъхва, защото водата се губи в карстовото поле. Движим се по сухото или водно корито на реката. Следим обраслата пътека, която „отскача” от бряг на бряг и ни отвежда до мрачния и диво закътан вход на Проходната пещера. Входът е много голям, сводест. Около него има здравец и силивряк. Вдясно на тавана има отвор, приличащ на голям прозорец.

Пещерата е дълга 96 метра и на места широка до 20 метра. В единствената зала има една малка галерия вдясно. Преодоляваме първия котел като минаваме вляво от него, но при втория, който е по- голям и по- дълбок, го заобикаляме вдясно. Ако сме през зимата, трябва да бъдем внимателни, тъй като скалата е обледена и има опасност от контузии.

Тръгваме по реката и скачаме от камък на камък и достигаем до пясъчния десен бряг. Тук е и малката галерия. На брега има дървета, донесени от реката, които стават за палене на огън при ниски температури. Между другото, в пещерата има постоянно въздушно течение, тъй като пещерата е с два отвора.

Продължаваме още малко и достигаем до втория отвор- свод, който е висок повече от 15 метра. Ведната след отвора следва 15-20 метрова пропаст, която завършва с голям кладенец.

Насреща се вижда с. Чала, а изгледът е много красив нощно време- звезди и звездни къщи. Когато човек изцяло излезе от пещерата, губи ориентация и има чувството, че е на друг свят.

Проходната пещера е от типа скални мостове. Това е един голям природен феномен, но не е като Чудните мостове до село Забърдо.

Връщаме се обратно и ако е през ноща, картината на излизане е повече от фантастична. Достигаем до чешмата и след нея завиваме наляво по коларски път. Изкачваме се до билото и заобикаляме помпената станция. Следим коларския път и достигаем до маркировката за с. Ягодина и за Ягодинска пещера. Оттук се вижда селото с всичките махали и центъра. Срещу нас се вижда много добре връх „Свети Илия”. Виждаме разделителната линия между мраморната скала на върха, кристално чистия син въздух и небето.

След 20 минути сме в центъра на селото.

4. Хаджийска ропка- Тази пещера е пропадна и е дълбока 56 метра. Намира се в увалната карстова долина на североизточна посока от връх „Свети Илия”. Слизането в нея става чрез „рапел”. Това е метод за слизане по скали с въже и протриващи съоръжения. Всеки турист е подсигурен с второ въже. Изкачването става със самохвати и осигуровка. За успешното слизане и изкачване по отвесните стени на пещерата, водачът провежда предварителна тренировка и подготовка за същинската част от проникването- слизане и изкачване по скали със съоръжения.

Отворът на пещерата е широк, а стените отвесни. При слизане всеки прониквач през цялото спускане е с допрени крака на скалата.

За тази пещера има предание, но то е описано в материала за маршрута- с. Ягодина- връх „Свети Илия”. В този материал (Виж „Първи туристически маршрут”) е описана и пещерата.

5. Горна Каранска- Пещерата Горна Каранска се намира на около 1,3км от с. Ягодина над шосето в посока Ягодина- Девин. Преди „Тошков” завой, който е най- остър и атрактивен с голяма панорама.

Има две пътеки, които могат да ни отведат до пещерата. Първата е на завоя преди „Тошков” завой. Отначало се тръгва по малко дере и покрай малка градина, а след това пресичаме няколко сипея и се движим в посока север-северозапад. Така достигахме до първата равна площадка, но пътеката продължава с още малко изкачване и стигахме до скален венец, в основите на който „зеят” входовете на пещерата. Това е търсената от нас пещера.

Другият път- т.е. пътека- започва от острия завой вдясно. Тя е началото и на прекия път за Хайдушки дол, ”Вълчия скок” и х. Тешел. Изминаваме само 4-6 метра и веднага се отделяме от хоризонталната пътека. Тръгваме надясно и се изкачваме от начало по скален ръб, а след това се движим по диагонал и достигахме до отвора на пещерата. Този път е по- кратък и по-удобен, както за ориентиране, така и за движение и безопасност.

Оставяме излишния багаж, палим петромаксите и останалото лично осветление и чрез провиране и лазене тръгваме към неизвестността за туристите. Внимателно преодоляваме първото препятствие- минаваме между образувания, покрай малка пропаст и се озоваваме до Сталактонната стена, която е вляво от нас. Слизаме още малко, намираме процеп между образуванията и минаваме в Голямата зала. Това е една огромна зала, в която всеки, който за първи път влиза в нея, губи реалност за разстояние. Изкачваме се по един блокаж нагоре и стигахме до скална плоча. Наблюдаваме вторични карстови образувания. Само тук има едно от най- интересните образувания- хелектити. Това са снежнобели, нишковидни, кореноподобни образувания. Те се виждат по сталактитите. В този район на пещерата има и няколко синтрови езерца. Слизаме от това възвишение и достигахме отново дъното на пещерата. Правим едно обхождане на блокаж и се отправяме към проникващите лъчове светлина. Изкачваме се до входовете и с лазене излизаме до големия вход. Така завършва проникването ни в тази пещера.

На входа се виждат няколко рова. Тук под ръководството на археолози са правени разкопки и е намерена керамика от енеолита. Намерени са огнище и овъглено жито. Тази пещера е използвана от хората, живели през енеолита, а може би и от по- ранните епохи.

6. Долна Каранска- Тази пещера се намира вдясно над шосето за с. Ягодина след разклона (около 300 метра) с. Ягодина – Девин- Ягодинска пещера и точно преди началото на полутунела, който е всечен в отвесната скала. За изкачването до пещерата се използват въжета и самохвати, като се движим по едва забележима малка пътека. След около 30-40 метра с няколко завоя достигахме до пещерата. Пещерата има и няколко прозореца. Тук при разкопки са открити върхове от стрели и керамика. Пещерата е студена и не е удобна за постоянно жилище. Използвана е за временно жилище и за укритие. От пещерата се спускаме на „рапел” на пътя. Спускането става под контрола на водач, а може в началото да става и паралелно, заедно с водача. За спускането е необходимо да се проведе тренировка за добиване на навици и представа за работа със съоръженията за спускане.

7. Мрачната дупка- Тази пещера е малко известна, дори и за местните хора. Намира се на левия бряг на Буйновската река, над- водноелектрическата централа (ВЕЦ), след естествения вход на Ягодинската пещера в посока с. Буйново. Застанали до ВЕЦ на шосето и обърнати на северозапад, се виждат метални стълбове за високо напрежение. Малко след втория стълб има деренце. Тръгваме нагоре по него и достигахме до малък скален венец. В основата му е отворът на „Мрачната дупка”.

Името на пещерата произхожда от мрака, тъмнината в пещерата. Веднага след входа се озоваваме в голяма зала. В дъното и има пещерни образувания. Продължаваме по наклонения под и достигаем до малък кладенец. Проходимостта е затруднена от наклона на пещерата. Връщаме се по обратния път и излизаме от пещерата.

Трудно се намира входът на тази пещера и затова е необходимо да се прониква в нея само пред деня и с водач.

Водачи на всички пещери и маршрути могат да бъдат:

Т. Тодоров- тел. 0888 519 981, 0895 658 546

Г. Райчев- тел. 0885 065 346

С. Генчев- тел. 0895 658 558

Литература:

1. Дублянски ,В,Д.Събев,Ф.Шустер.Резултати от допълнителните изследвания в пещерата Горна Каранска при с.Ягодина,Родопски пещерняк, бр.30,1967г;Чепеларе
- 2.Киров,Г.Рентгено-структорно изследване на сивочерната глазура на керамиката от Чгодинската пещера,Родопски пещерняк,бр.55,1971г.Чепеларе
- 3.Миков,В.Техника на керамичното производство през праисторическата епоха в България,ИАИ,т.ХХІХ,1966г.София
- 4.Начева,В.Изследване върху технологията на енеолитната полихромна керамика от Яодинската пещера.Рдопски пещерняк,бр.52,1977г.,Чепеларе
- 5.Петров,П.По следите на насилието,София,1973г.
- 6.Райчев,Д.,Д.Събев,М.Деянова;Имамова дупка /Ягодинска пещера?,Родопски пещерняк,бр.27,1966г.Чепеларе
- 7.Райчев,Д. Северен и Западен участък на Ягодинската пещера, Рдопски пещерняк,бг.53,54,1974г.Чепеларе.
- 8.Райчев,Г.Морфология и генезис на Ягодинската пещерна система , Българска спелеология,бг.1,1990г.Чепеларе
- 9.Събев,Д.Санчова дупка, Рдопски пещерняк,бр.32,1966г.Чепеларе
- 10.Събев,Д.Горна Каранска пещера, Рдопски пещерняк,бр28,1966г.Чепеларе
- 11.Фол,Ал.Траките и Бълканите през ранната елиснка епоха,София 1975г.
- 12.Чалъков,М.Пенезе,старобългарска дума запазена в село Ягодина,сп.Родпи,бр.9,1977г.
- 13.Панайотов,И.,Ил.Зоински,К.Страшимиров,Е.Герзилов,Смолянският край.м.ф.с.1988г.
- 14.Йорданов,Й.Хижите в България,Бургас-96
- 15.Мелнишки,Л.,Ив.Панайотов,Ив.Вапцаров.-Родопи,НИ.София.1967г.
- 16.Панайотов,Ив;К.Страшимиров,Родопи,м.ф.с.1982г.
- 17.Тодоров,Т.Основи на планинарството-част І,ІІ,ІІІ Смолян 2005г.